

L.Th. Lehmann

Onvoltooid spionageverhaal

Cort Sivertsen werd in 1622 in Brevik geboren. In Noorwegen, toen deel van het koninkrijk Denemarken. Hij ging al jong naar Nederland en diende daar waarschijnlijk onder Maarten Harpertsz. Tromp. In 1646 trouwde hij in Hoorn met Angelika Sophronia, of Engeltje. Achternaam onbekend, zo al aanwezig.

Daarna duikt hij op in Venetië. Hij wordt er kapitein van de Gran San Giorgio, eigenlijk de Grote Sint Joris uit Enkhuizen. Hij verrichtte enige gruwelen van de soort, die men heldendaden noemt, voor de Venetianen tegen de Turken en men maakte hem ridder van San Marco, met een wapenschild waarop een adelaar.

In 1662 was Cort weer in Nederland, blijkbaar weduwnaar, want hij trouwde er weer, ditmaal in Amsterdam met Anna Pelt. Bij deze gelegenheid werden bruiloftsdichten geschreven; door Hendrik Bruno en J. van Duisberg. Christian Bruun, die in 1871 een welgedocumenteerde biografie van Cort uitgaf, waaruit wij het voorgaande weten, leidde uit deze obscure namen af, dat Cort wel niet zo'n belangrijk persoon was, anders had Vondel wel een gedicht geschreven. Een aanvechtbare stelling. Bruun koesterde enig wantrouwen jegens de zeeheld. Hij vermoedde dat deze wel eens een zelf-adverterende charlatan had kunnen zijn. Best mogelijk, Bruun dacht waarschijnlijk te negentiende-eeuws. Merkwaardig is wel, dat de lofdichters Cort de achternaam Adelborst gaven. Dat was hij misschien bij Tromp. In ieder geval vonden koning Frederik iii van Denemarken en de Staten-Generaal Cort wel belangrijk. De laatsten wilden hem in 1665 als Nederlands vice-admiraal, maar de eerste had hem in 1663 al Deens admiraal gemaakt. Dit verbaasde Deense

L.Th. Lehmann

Ufullført spionasjehistorie

(oversettelse: Fokke F van der Meer, korrektur: Solange Denais)

I 1622 ble Cort Sivertsen født i Brevik. I Norge, som da var en del av kongeriket Danmark. Allerede i ung alder dro han til Nederland og tjente sannsynligvis under Maarten Harpertsz. Tromp. I 1646 giftet han seg i Hoorn med Angelika Sophronia, eller Engeltje. Familienavn ukjent, om det i det hele tatt finnes.

Etterpå dukker han opp i Venezia. Han blir kaptein på Gran San Giorgio, egentlig "de Grote Sint Joris" fra Enkhuizen. Han utfører noen grusomheter av typen som blir kalt heltedåd, til fordel for Venezianerne mot tyrkerne, og man slår ham til ridder av San Marco, med et våpenskjold der en ørn er avbildet.

I 1662 var Cort tilbake i Nederland, tilsynelatende som enkemann, fordi han gifter seg om igjen med Anna Pelt, denne gangen i Amsterdam. I denne anledning ble bryllupsdikt forfattet av Hendrik Bruno og av J. van Duisberg. Denne kunnskap har vi fra den veldokumenterte biografi som Christian Bruun utga i 1871. Fra disse obskure dikternavn konkluderte Bruun med at Cort ikke var så viktig en person, for ellers hadde Vondel skrevet et dikt. En tvilsom uttalelse. Bruun dyrket mistillit mot sjøhelten. Han antydte at Cort kunne være en sjarlatan som gjorde reklame for seg selv. Godt mulig, men Bruun tenkte sannsynligvis som et 1800-talls menneske. Merkelig er dog at dikterne ga Cort etternavnet Adelborst. Det var han kanskje under Tromp. Dog syntes kong Fredrik III av Danmark og Staten Generaal at Cort var en viktig person. Den siste ønsket ham som nederlandsk vice-admiral i 1665, mens den første hadde gjort ham til dansk admiral allerede i 1663. Dette forbauset danske historikere,

historici, want Cort was niet van adel.

Iets anders is echter vanuit Nederland gezien verbazingwekkend. In bijna alle Scandinavische gegevens over het leven van Cort Sivertsen kan men lezen, dat hij in 1663 weer naar

Klein ivoren galeimodel in kasteel Rosenborg te Kopenhagen. Hoogstwaarschijnlijk in 1666 gemaakt door Jacob Jensen Normand, naar aanwijzingen van admiraal Cort Adeler.

[p. 522]

Nederland ging en nu om voor de Deense vloot een galei te laten bouwen.

Wat was een galei? Een lang en smal, laag schip, met een bol dek waarin een minimum aan luiken. Hieroverheen was een lang rechthoekig raam gebouwd, dat midscheeps al ongeveer een meter uitstak en dus voor en achter nog meer. Op de lange zijanten hiervan rustten roeiriemen. Er binnenin moest plaats zijn voor roeibanken, en, sinds het eind van de vijftiende eeuw, een platform voorin voor kanonnen en achterin één dat als commandobrug fungeerde. Voor en achter dit raam staken nog een kort voor- en achterdek uit; het laatste was overdekt, het eerste was verlengd in een lange snep, die als ram, maar ook als boegspriet diende. Er waren één tot drie, maar meestal twee masten, met driehoekige, zogenaamde Latijnzeilen. Aan details is door de eeuwen veel gesleuteld.

for Cort var ikke adelig.

Ut fra nederlandsk syn var dog noe annet forunderlig.

I nesten alle skandinaviske kilder om Cort Sivertsens liv kan en lese at han i 1663 igjen dro til

Liten elfenben galeimodell i Rosenborg Slott i København. Sannsynligvis fremstilt av Jacob Jensen Normand i 1666, etter anvisninger av admiral Cort Adeler.

[s. 522]

Nederland og denne gangen for å få bygd en galei for den danske flåten.

Hva var en galei? Et langt og smalt, lavt skip, med et sferisk dekk med et fåtall luker. Over det var det montert en rektangulær ramme, som midskips stakk ut ca. 1 m og foran og bak noe mer. På langsiden hvilte årer. På innsiden måtte det være plass for robenker, og, fra slutten av 1400-tallet, en platform foran og bak for kanoner og for en bro på baksiden. For- og akterdekk stakk ut over denne rammen. Akterdekket var overbygget. Fordekket var utstyrt med en rambukk, som også tjente som baugspryd. Det fantes fra én til tre, men vanligvis to master, med trekantede såkalte latinseil. Detaljene har blitt skrudd på nokså mye gjennom århunderede.

Van ongeveer 1200 tot bijna 1800 was de galei een zeer belangrijk oorlogsschip in de Middellandse Zee, en in de laatste helft van die periode werden galeien, gecopieerd van de zuidelijke, druk gebruikt in de Oostzee. Voor Denen was het bouwen van galeien dus een vrij gewone zaak.

Maar voor Nederland? Daar blijken tot in de zestiende eeuw galeien ook heel gewoon te zijn geweest. In de eerste jaren van de opstand werden ze op de Nederlandse wateren gebruikt door beide partijen. Er is wel eens beweerd, onder anderen door Nicolaas Witsen (over wie later meer) dat dit geen echte galeien waren, maar op 7 december 1600 werd een resolutie uitgevaardigd door de Staten van Holland en Westfriesland, waarin een bestek voor het bouwen van minstens vijf galeien was vervat. Een bestek of certer is een bouwvoorschrift voor schepen, met aangave van maten etcetera. Dit was omdat sinds 1598 een telg uit het Genuese bankiersgeslacht Spinola, Frederico, met als basis Sluis, de Noordzee onveilig maakte met galeien. In 1598 en '99 waren al twee galeien gebouwd tegen hem, maar die volgens het programma van 1600 werden groter. Uit het bestek blijkt dat dit galeien van het oorspronkelijke mediterrane type waren.

In 1603 werd deze Spinola verslagen voor Sluis door een Nederlandse vloot waarbij minstens twee galeien waren, en daarna hoort men nooit meer van het bouwen van galeien in Nederland. Wat gebruik betreft, tot dertig jaar daarna zijn er nog enkele geheimzinnige veroordelingen tot de galeien. En nu kwam deze Cort, die inmiddels de adelaar in zijn Venetiaanse wapen tot achternaam genomen had, daarbij in het Nederlands denkend, want adelaar in het Deens is 'ørn', naar Nederland alsof de galeibouwers daar een grote reputatie hadden, terwijl er in Denemarken meer galeien waren gebouwd. Dan krijgt deze Amsterdamse galei de rol van het 'geheime wapen' in een twintigste-eeuwse spionageroman. Want de Zweden, ervvijanden van de Denen, bemoeien zich ermee. Vreemd genoeg, want zij gebruikten ook galeien.

Fra ca. 1200 til nesten 1800 var galeien et meget viktig krigsskip på Middelhavet og i siste halvdel av denne perioden ble galeier, kopiert fra de sydlige, ivrig brukt i Østersjøen. For danskene var altså bygging av en galei et nokså vanlig foretagende.

Men for Nederland? Også der var galeier nok-så vanlig til et stykke inn i 1500-tallet. De ble brukt av begge parter i de første år av oppstanden [*mot den spanske kongen*]. Det har blitt påstått, blant annet av Nicolaas Witsen (mer om dette senere) at det ikke var ekte galeier, men den 7. desember 1600 ble det utstedt en resolusjon i Statene av Holland og Westfriesland, hvor bestikket for byggingen av minst fem galeier ble forfattet. Et bestikk eller certer er en byggeforskrift for skip, med angivelse av mål etc. Begrunnelsen var at Frederico, en spire fra den Genuese bankierslekten Spinola, fra 1598 herjet i Nordsjøen med galeier basert i Sluis. Mot ham ble det i 1598 og -99 bygget to galeier, men etter programmet fra 1600 ble de større. Bestikket viser at dette var galeier av den opprinnelige middelhavs typen.

I 1603 ble Spinola slått av en nederlandsk flåte ved Sluis hvor minst to galeier deltok, og etter det ble det stille om bygging av galeier i Nederland. Hva deres bruk angår har det inntil tredve år senere forekommet noen få mysteriøse dom for galeier. Og nå kommer denne Cort - som imidlertid hadde gjort ørnen i sitt venetianske våpen til sitt etternavn, på nederlandsk til og med, for adelaar betyr 'ørn' på dansk - til Nederland som om galeibyggerne der hadde et stort rykte, mens det i Danmark ble bygget flere galeier. Da får denne amsterdamske galei en rolle som det 'hemmelige våpen' i en spion-roman i det tyvende århundre. Fordi svenskene, danskens arvefiender, blander seg inn i det. Merkelig nok, for de benytter seg også av galeier.

Een Zweeds vertegenwoordiger in Amsterdam; Petter Trotzig, schreef op 3 november 1663, een rapport aan koning Karel de elfde van Zweden. Dit is bewaard in het Rijksarchief in Stockholm. Het bevat een lijst gemengde berichten waarvan het belang moeilijk te begrijpen is zonder gedetailleerde studie van de politieke preoccupaties van die dagen, ook niet

[p. 523]

voor de koning, die op drie weken na acht jaar was! Aan het eind staat: 'De deense admiraal ridder Adelaar is naar Noord-Holland vertrokken, heeft hier besteld een galei van omtrent 70 voet lengte met 20 paar riemen te roeien, die hij als champellioen (schabloon) naar Denemarken wil sturen.' Dit is veelbelovend, maar klopt niet. In het bestek van 7-12-1600 wordt de afstand tussen de riemen gesteld op vier voet. Elke stad had zijn eigen voetmaat toen, maar dit ligt waarschijnlijk tussen 1.10 m. en 1.20 m., wat klopt met Franse en Italiaanse opgaven, en 20×4 is al 80. Trotzig wil nog meer eruditie luchten. Hem is verteld dat Turkse (hier schijnt men wel voor te moeten lezen; mediterrane) galeien honderdvijfentwintig, honderddertig of honderdveertig voet lang zijn. Juist. Met vijf man aan elke riem. Ook juist. Maar ze zouden zeventig tot tachtig riemen hebben. Daar is weer geen ruimte voor. Voor enige reële gegevens: de Venetiaan Baldissera Drachio schreef in 1593 (handschrift in archief van Venetië), dat een galei van honderdvijfentwintig voet lang (Venetiaanse voeten waren langer dan Amsterdamse) vierentwintig paar riemen had. Ithier Hobier die in 1622 in Parijs een boekje over galeibouw publiceerde, zegt dat de Turkse sultan een grote réale (koningsgalei) had met drieëndertig paar riemen, wat heel ongemakkelijk was.

Op 31 december 1663 schrijft Trotzig een brief aan de Zweedse admiraliteit, waarin hij meldt een 'certer met beschrijving' van de galei die de Deense admiraal ridder Adeler (let op verschil in spelling) genaamd, hier laat maken, gestuurd te hebben. Deze brief is in het

En svensk representant i Amsterdam, Petter Trotzig, skriver den 3. november 1663, en rapport til kong Karl XI av Sverige. Denne rapporten har blitt bevart i Riksarkivet i Stockholm. Den inneholder en liste med blandede meldinger hvis betydning er vanskelig å forstå uten et detaljert studium av de politiske preokkupasjonene av denne tiden, også [s. 523]

for kongen, som tre uker senere skulle bli åtte år gammel! På slutten står det: "Den danske admiral ridder Adelaar har reist til Noord Holland, har her bestilt en galei på ca. 70 fot lengde til å ro med 20 par årer, som han vil sende til Danmark som *champellioen* (sjablon)." Dette er lovende, men det stemmer ikke. I utkastet av 7.12.1600 blir avstanden mellom årene slått fast til fire fot. Hver by hadde sitt egen fot-mål, men det ligger sannsynligvis mellom 1,10 m og 1,20 m, noe som stemmer overens med franske og italienske data, og 20×4 er allerede 80. Trotzig vil luften mer kunnskap. Ham er det blitt fortalt at tyrkiske (les heller middelhavs) galeier har en lengde på hundreogtyve, hundreogtredve eller hundreogforti fot. Riktig. Med fem mann på hver åre. Også riktig. Men de skulle ha sytti til åtti årer. Det er det ikke plass til. For noen reelle data: venezianeren Baldissera Drachio forfattet i 1593 (manuskript i Venezia arkiv) at en galei på hundreogtyve fot (venetianske fot var lengre enn amsterdamske) var bestykket med fireogtyve par årer. Ithier Hobier, som 1622 publiserte i Paris en liten bok om bygging av galeier, forteller at den store réale (konge-galei) til den tyrkiske Sultanen var bestykket med treogtredve par årer, noe som var svært ukomfortabelt.

Den 31. desember 1663 skriver Trotzig et brev til den svenske admiraliteten, hvor han melder å ha sendt en 'certer med beskrivelse' av en galei som den danske admiral ridder med navnet Adeler (merk forskjellen i stavingen) får bygget her. Dette brevet er bevart i krigsarkivet i Stockholm, med en merknad i marginen at det er mottatt den 10. februar

oorlogsarchief in Stockholm bewaard, met in de marge een aantekening, dat hij op 10 februari 1664 ontvangen is. Nu begint de verwarring. In dit archief ligt ook een boek met kopieën van door de admiraliteit gestuurde brieven, waaruit blijkt dat op 9 januari de admiraliteit een brief stuurde aan Petter Cron. Cort wordt er twee keer in genoemd, eerst als ridder Adelajr, dan als Adelaer! De bestelde galei staat op stapel bij de meestertimmerman Jan Isbrants in 'Ambsterdamb'. Zij moet precies half maart klaar zijn, maar dan niet 'in elkaar gespijkerd' worden. Elk stuk hout zal gemerkt en genummerd worden en zodanig stuksgewijs naar Noorwegen of Denemarken gebracht worden. Dit alles op gezag van brieven van 'commissaris' Petter Trotzig, terwijl hier vele details genoemd worden die in Trozigs bewaarde brieven niet staan, terwijl één nog onderweg was. Petter Cron moet nu 'onopgemerkt' de galei te zien krijgen en er een 'heel pertinent serter' van nemen. Niet minder dan spionage! De minicamera in het polshorloge was nog niet uitgevonden.

Nu houdt het verhaal helaas op, net nu het spannend wordt. Op een werf in Amsterdam moet dus een hele galei in de 'senten' (latten die voorlopig de contouren aangeven) gestaan hebben, meer dan dertig meter lang. In de Nederlandse literatuur, in het rijksarchief te Den Haag, in het Amsterdams archief, niets erover! Heeft het dan niemand in Amsterdam toentertijd geïnteresseerd? Men zou één illuster Amsterdammer kunnen noemen: Nicolaas Witsen, geboren 1641. In 1671 publiceerde hij een uitgebreid boek over scheepsbouw, met een hoofdstuk over galeien, dus hij moet zich terdege gedocumenteerd hebben. Maar, in het oude *Biographisch woordenboek* van Van der Aa en

[p. 524]

het *Nieuw-Nederlandsch Biographisch woordenboek* kan men lezen, dat Witsen in 1663 in Leiden ingeschreven was en daar op 11 juli 1664 promoveerde! Had hij het te druk? Heeft niemand hem gewaarschuwd, zodat hij even met de trekschuit over kon komen, of te paard? Wel is bekend dat hij nog dezelfde zomer vertrok naar Moskou. In 1666 was hij in Italië, en ja, al zijn geleienkennis komt uit Pisa!

1664. Nå begynner forvirringen. I samme arkivet ligger også en bok med kopiene av brev som er sendt av admiraliteten, og de viser at admiraliteten sendte et brev den 9. januar til Petter Cron. Cort blir da nevnt to ganger, først som ridder Adelajr, og så som Adelaer! Galeien som er bestilt står på beddingen ved mestertømmer Jan Isbrandts i 'Amsterdamb'. Galeien må være ferdig akkurat i midten av mars, men da ikke 'spikret sammen'. Hver trebit skal merkes og nummereres og på denne måte transporteres til Norge eller Danmark. Alt dette på autoritet av brev av 'kommisær' Petter trotzig, mens en rekke detaljer blir nevnt som ikke står i Trozigs brev som er bevart, mens enda et brev var underveis. Petter Cron må nå 'i smug' få se galeien for å få tatt en pertinent serter. Intet mindre enn spionasje! Minikameraet i armbånduret var ikke oppfunnet ennå.

Dessverre stanser historien her, nettopp når det blir spennende. På et verft i Amsterdam skal det således ha stått en hel galei i 'senten' (fjøl som foreløbig angir konturene), mer enn 30 m lang. I den nederlandske litteraturen, i Riksarkivet i Haag, i Amsterdams arkiv, intet om dette. Har da ingen i Amsterdam hatt interesse for det? Man kunne nevne en kjent amsterdammer: Nicolaas Witsen, født i 1641. I 1671 publiserte han en omfattende bok om skipsbygging, med et avsnitt om galeier, så han må ha satt seg meget godt inn i materialet. Men i det gamle *Biographisch woordenboek* av Van der Aa og

[s. 524]

det *Nieuw-Nederlandsch Biographisch woordenboek* kan en lese at Witsen i 1663 var innrullert i Leiden (Universitet) hvor han 11. juli 1664 fullførte doktorgraden! Hadde han det for travelte? Er det ingen som har varslet ham, slik at han kunne tatt seg en tur med trekkbåten, eller med hest? Det er kjent at han samme sommeren reiste til Moskva. I 1666 var han i Italia, og ja, all hans kunnskap om galeiene kom fra Pisa!

Kanskje finns det nok et tegn som viser Cort Adellers interesse for galeier.

Er is misschien nog één blijk over van Cort Adeliers interesse voor galeien. In het kasteel Rosenborg in Kopenhagen staan twee kleine ivoren galeimodelletjes, met zeilen van narwalivoer en want van zilverdraad. Deze zijn hoogstwaarschijnlijk gemaakt door Jacob Jensen Normand (de Noor), een kunstenaar en avonturier, die onder andere soldaat onder Johan Maurits van Nassau in Brazilië was. Zijn autobiografie staat (anoniem) in een achttiende eeuwse compilatiewerk. Hij vertelt dat hij in 1666 aan de koning overhandigde: Een ‘turks speeljacht’ van de genoemde materialen, en dat nog varen kon ook, ‘naar admiraal Adeliers inventie’. Waarschijnlijk was dit het hier afgebeelde, want dit heeft de bij mediterrane galeien gebruikelijke kromme achtersteven met dito roer. Verder is merkwaardig, dat de ‘borstwering’ zoals het bestek van 1600 het uitdrukt, vóór om de kanonnen veel geslotener is dan bij een gewone galei, terwijl er ook aan de zijkant een kanonloop uitsteekt, hetgeen soms een afbeeldersfantasie is, maar hier verband kan houden met de Venetiaanse experimenten om de vuurkracht van galeien te verhogen. Hierover kan men al lezen bij de voornoemde Drachio, en laatstelijk in het grote werk over de Venetiaanse scheepvaart van Baron Rubin de Cervin.

In Deense en Noorse archieven is ook geen beschrijving van de galei in kwestie gevonden, wel enige rekeningen, waaruit blijkt dat in 1664 de ‘galei uit Holland’ zoals zij consequent genoemd wordt, naar Bergen is gebracht.

Adeliers latere biograaf Preben Holck beweert, dat de galei in Noorwegen, naar het Nederlandse ‘schabloon’ de oorzaak is dat in 1664 de voor de Zweden werkende Engelse scheepsbouwer Francis Sheldon in Göteborg een galei ‘naar Turks fatsoen’ bouwde. Kapitein Hjalmar Börjeson oppert in zijn bijdrage aan een geschiedenis van de Zweedse vloot in drie delen, die tijdens de Tweede Wereldoorlog in Malmö uitkwam, dat dit het directe gevolg zou kunnen zijn van Petter Crons daden, maar te bewijzen is dit nog niet.

In het Amsterdamse Rijksmuseum hangt aan bakboord van de bovenspiegel van de ‘Royal Charles’, een grisaille van Willem van de

I Rosenborg Slott i København befinner det seg to små elfenben modeller med seil av narhval elfenben og vant av sølvtråd. Høyst sannsynlig er de laget av Jacob Jensen Normand (nordmannen), en kunstner og eventyrer, som bl.a. var soldat under Johan Maurits van Nassau i Brasil. Hans autobiografi finnes i en kompilasjon fra 1700-tallet. Han forteller at han i 1666 overrakte til kongen: een 'tyrkisk lekeyacht', fremstillt av nevnte materialer, som t.o.m. kunne seile, 'etter admiral Adeliers idee'. Det dreier seg sannsynligvis om modellen som er avbildet i denne artikkelen, for den har den krumme akterstevn og likedan ror som var vanlig hos de middelhavs galeiene.

Videre er det merkelig at 'brystvernet' som det heter i besticket fra 1600, foran rundt kanonene, er mye mere lukket enn ved en vanlig galei, mens det også på siden stikker ut et kanonløp, noe som kunne være en fantasi av kunstneren, men som også kan knyttes til venezianske eksperimenter for å øke fyrkraften av galeier. Om det kan man lese hos forannevnte Drachio, og i det store verk av Baron Rubin de Cervin om den venezianske skipsfarten.

I danske og norske arkiv finnes ingen beskrivelse av den omtalte galeien, dog finnes noen fakturaer som viser at 'galeien fra Holland', som hun konsekvent ble nevnt, ble transportert til Bergen i 1664.

Preben Holck, Adeliers senere biograf, påstår at galeien i Norge etter den nederlandske sjablon er årsaken til at det i Göteborg ble bygget en galei etter tyrkisk eksempel av den engelske skipsbygger Francis Sheldon, som jobbet for svenskene. I sitt bidrag til 'Svenska Flottans Historia' påstår kaptein Hjalmar Börjeson at dette kunne være en direkte konsekvens av aktivitetene til Petter Cron, men beviset igjenstår.

I Rijksmuseum i Amsterdam på babordsiden av overspeilet av 'Royal Charles' henger en [grisaille av Willem van de Velde](#) (trolig den eldre) som

Velde (vermoedelijk de oude), voorstellend het nautisch ongerief waaraan Engelse en Nederlandse schepen deelnamen in de fjord voor Bergen in 1665. Men ziet daar de achterstevens van een rij galeien. Het is heel waarschijnlijk dat die gebouwd waren naar het Amsterdamse voorbeeld.

De schrijver is dank verschuldigd aan Mevrouw Thelma Jexlev, archivaris in het Rijksarchief te Kopenhagen, de heren Egil Øvrebrø en Sigurd Engelstad van de archieven van Bergen en Oslo. De heren Alf Aberg en Rune Jansson van het oorlogsarchief en Folke Ludwigs van het rijksarchief in Stockholm. De heer Jørgen Hein van het Rosenborg kasteel en de heer Bas Kist van het Rijksmuseum te Amsterdam.

Geraadpleegde literatuur

Beylen, J. van, *Schepen van de Nederlanden*. Amsterdam, 1970.
Börjeson, Hjalmar, 'Sjökrigsmaterial och skeppsbyggnad åren 1680-1720'. In: *Svenska Flottans Historia* ii. Malmö, 1943, p. 33-57.
Bruun, Christian, *Curt Sivertsen Adelaer*. Kopenhagen, 1871.
Drachio, Baldissera, *Visione del Drachio* 1593. Archivio di Stato, Veneziano. Arsenale, busta 1.
Hobier, Ithier. *De la Construction d'une Gallaire*. Parijs, 1622.
Holck, Preben, *Cort Adeler*. Kopenhagen, 1934.
Jonge, J.C.J. de, *Nederland en Venetië*. 's Gravenhage, 1852.
Lehmann, L.Th., 'Use and Construction of Galleys in the Netherlands. In: *Mededelingen van de Nederlandse Vereniging voor Zeegeschiedenis*, 36, 1978, p. 11-15.
Resolutiën van de Heeren Staten van Holland en Westvriesland. i-ii. 1772-1792. Delft.
Rubin de Cervin, G.B., *Bateaux et Batellerie de Venise*. Lausanne & Parijs, 1978.
Suhm, P.F., *Samlinger til den Danske Historie* i-iii. Kopenhagen, 1782-1784.
Velius, D., *Chronijck van Hoorn*. Hoorn, 1617.
Witsen, Nicolaas. *Aeloude en hedendaegsche Scheepsbouw en Bestier*. Amsterdam, 1671.

forestiller de nautiske ubehageligheter som engelske og nederlandske skip var utsatt for i fjorden ved Bergen 1665. Bildet viser akterstevner av en rad galeier. Det er sannsynlig at de er bygget etter amsterdamsk eksempel.

Forfatteren takker Thelma Jexlev, arkivar Riksarkiv København, Egil Øvrebrø og Sigurd Engelstad, arkiv i Bergen og Oslo. Alf Aberg og Rune Jansson, Krigsarkiv og Folke Ludwigs, Riksarkiv i Stockholm. Jørgen Hein, Rosenborg Slott og Bas Kist, Rijksmuseum Amsterdam.

Literatur

Beylen, J. van, *Schepen van de Nederlanden*. Amsterdam, 1970. Börjeson, Hjalmar, 'Sjökrigsmaterial och skeppsbyggnad åren 1680-1720'. In: *Svenska Flottans Historia* ii. Malmö, 1943, p. 33-57.
Bruun, Christian, *Curt Sivertsen Adelaer*. Kopenhagen, 1871.
Drachio, Baldissera, *Visione del Drachio* 1593. Archivio di Stato, Veneziano. Arsenale, busta 1.
Hobier, Ithier. *De la Construction d'une Gallaire*. Paris, 1622.
Holck, Preben, *Cort Adeler*. Kopenhagen, 1934.
Jonge, J.C.J. de, *Nederland en Venetië*. 's Gravenhage, 1852.
Lehmann, L.Th., 'Use and Construction of Galleys in the Netherlands. In: *Mededelingen van de Nederlandse Vereniging voor Zeegeschiedenis*, 36, 1978, p. 11-15.
Resolutiën van de Heeren Staten van Holland en Westvriesland. i-ii. 1772-1792. Delft.
Rubin de Cervin, G.B., *Bateaux et Batellerie de Venise*. Lausanne & Parijs, 1978.
Suhm, P.F., *Samlinger til den Danske Historie* i-iii. Kopenhagen, 1782-1784.
Velius, D., *Chronijck van Hoorn*. Hoorn, 1617.
Witsen, Nicolaas. *Aeloude en hedendaegsche Scheepsbouw en Bestier*. Amsterdam, 1671.

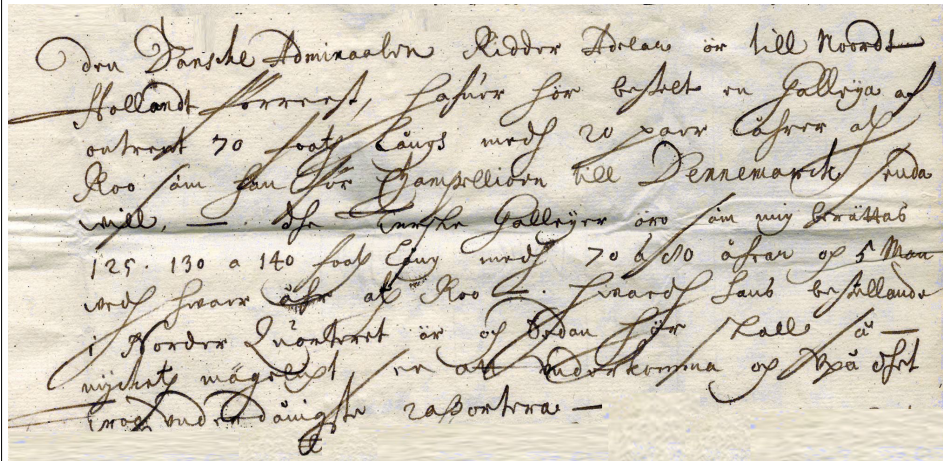

Illustration 1: Utklipp fra original brevet fra Peter Trotzic i 1663.

Transkripsjon av Ole Henrik Gjeruldsen:

"Den Danske Admiraalen Ridder Adelar er till Noordt Hollandt förreest, hafuer här bestelt en galleya at omtrent 70 foots Långs medh 20 parr årer ath Roo som han för Champellion [modell/prototype] till Dennemarck senda will. - dhe Turske [tyrkiske] Galleyer äro som mig berättas 125-130 o 140 foth Läng medh 70 og 80 århar og 5 Man with hvar år af Roo. Hvar och Hans beställande i Norder Quarterit är och sedan hör shall så mycket mögeligt sen att underkomma och upå dhet ved eendänigste rapportera."

Trotzig omtaler den galeien som Cort Adeler har bestilt i Nord-Holland til å være 70 fot lang med 20 par årer, og at han vil sende den til Danmark for å bruke den som modell/prototype der. Trotzic påpeker at de tyrkiske galeien er større og er 125-140 fot lange og med 70-80 årer med 5 mann på hver åre. Dette er interessante opplysninger, men det er ikke sikkert at dimensjonene som Trotzic oppgir om CAs galei er korrekte. Galeien som ble døpt "Friderich" blir omtalt i annen litteratur som 29,7 meter lang (97,5 fot) og med 34 årer, altså 17 par årer.